

ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ И
ПРАКТИКЕ

Саидикрамов Шукуроллох Шухратжанович
ФФ Ат (маг) 1-20

Жолдошбаева Ыкыбал Капаровна
к.п.наук, доцент, ЖАГУ имени Б. Осмонова
г. Жалал-Абад, Кыргызстан

Аннотация: В данной статье рассматривается проблема формирования лингводидактической компетентности у студентов, которые после окончания университета собираются стать учителями будущего. Статья анализирует и приводит фактические примеры того, что становится преградой в развитии лингводидактической компетентности у будущих учителей и более того, раскрывает пути решения данной проблемы современными методами. Так, статья включает в себя проблемы того, что некоторые учителя плохо знают школьную программу, не используют ее в нужном направлении, не понимают сути учебного процесса, не развивают компетенции творческого подхода к педагогической деятельности, отсутствие развития общения и фонетической речи. Эти проблемы служат преградой в расцветании образовательной системы нашей республики, а именно развитию английского языка, который в эту эпоху является ключевым фактором в развитии того или иного государства. Новизна статьи заключается в том, что в качестве решения статья выдвигает ряд возможных мер способных решить вышеуказанные проблемы: изучение студентом-учителем новых, современных методов обучения, умение использовать свои компетенции на практике, научиться работать коллективно, в группе и индивидуально.

Ключевые слова: лингводидактика, будущий учитель, новые методики, повышение компетентности.

БОЛОЧОК МУГАЛИМДИН ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН
КАЛЫПТАНДЫРУУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК ТЕОРИЯДАГЫ ЖАНА
ПРАКТИКАДАГЫ АБАЛЫ

Саидикрамов Шукуроллох Шухратжанович
ФФ Ат (маг) 1-20 тайпасынын

Жолдошбаева Ыкыбал Капаровна
п.и.к., доцент, Б. Осмонов атындагы ЖАМУ
Жалал-Абад ш., Кыргызстан

Аннотация: Бул макалада болочок мугалимдердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу маселеси каралат. Алардын лингводидактикалык компетенттүүлүгүн өнүктүрүүдө эмнелер тоскоол болуп жатканы талданып, актуалдуу мисалдар келтирилип, көйгөйдү заманбап ыкмалар менен чечүү жолдору сунушталган. Ошентип, макалада айрым мугалимдердин мектеп программасын жакшы билбегендиги, аны туура багытта колдонбогондугу, окуу-тарбия процессинин маңызын түшүнбөгөндүгү, мектеп программасын жакшы билбегендиги ж.б.у.с. мүчүлүштүктөр камтылган. Бул көйгөйлөр биздин республикабыздын билим берүү системасынын өркүндөшүнө, тактап айтканда, азыркы мезгилде мамлекеттин өнүгүшүнүн негизги фактору болуп саналган англис тилинин өнүгүшүнө тоскоол болууда. Макаланын жаңылыгы, анын ичинде чечим катары жогоруда айтылган көйгөйлөрдү чече ала турган бир катар чараларды алдыга койгондугунда: мугалим-студент окутуунун жаңы, заманбап ыкмаларын өздөштүрүү, өз компетенцияларын практика жүзүндө колдоно

билүү, коллектив, группа, жана жекеме жеке иштөө, карым- катнаш түзүү формаларын өздөштүрүү жолдору.

Ачкыч сөздөр: линводидактика, болочок мугалим, жаңы ыкмалар, компетенттүүлүктү жогорулатуу.

THE STATE OF FORMATION OF LINGUODIDACTIC COMPETENCE IN FUTURE-TEACHERS IN TERMS OF PEDAGOGICAL THEORY AND PRACTICE

Saidikramov Shukurullokh Shukhratshanovich
2ND year undergraduate student of ФФ Ам (маг) 1-20

Zholdoshbaeva Ykybal Kaparovna
Ph. D. in Pedagogy, Associate Professor
JASU named after B. Osmonov
Jalal-Abad, Kyrgyzstan

Abstract: This article deals with the problem of the formation of linguodidactic competence among will-be-teachers. The article analyzes and gives actual examples of what becomes an obstacle in the development of linguodidactic competence of future teachers and, moreover, reveals the ways to solve this problem with modern methods. Thereby, the article includes the problems such as some teachers not knowing the school curriculum well, not using it in its pure purpose, not understanding the essence of the educational process, and not developing the competence of a creative approach to pedagogical activity and etc. These problems serve as an obstacle to the flourishing of the educational system of our republic, specifically the development of the English language, which is a key factor in the development of one or the other country in this era. The novelty of the article lies in the fact that as a solution, the article puts forward a number of possible measures that can solve the problems mentioned above: the student-teacher learning new, modern teaching methods, their ability to use their competencies in practice, learning how to work collectively, in a group and individually.

Key words: linguodidactics, future teachers, new methods, building competence

Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык теориядагы жана практикадагы абалы

XXI кылымда Дүйнөлүк жана Европалык стандарттарга ылайык билим берүү - мезгилдин талабы катары эске алынып, илим менен техниканын өсүп өнүккөндүгүнө чоң маани берилип, болочок мугалимдин кесиптик, анын ичинде лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу проблемасына азыркы заманда өзгөчө көңүл бурулууда.

Объективдүү жана субъективдүү себептердин натыйжасында азыркы мезгилдин айрым мугалимдердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн талкулоого алганда бир нече мүчүлүштүктөр тилекке каршы учурабай койбойт. Мисалы: айрым мугалимдер мектептик окуу программаларын жакшы билип, туура багыт алып колдоно алышпайт, окутуу процессинин маңызын анча түшүнө алышпайт, педагогикалык ишмердүүлүккө чыгармачыл мамиле жасоо компетенциялары калыптанбай, коммуникативдүүлүгү, өсүп өнүкпөгөндүгү, фонетикалык жактан сүйлөө сөзү жетишерлик жасалбагандыгы байкалат ж.б. ушу сыяктуу кемчиликтери бар экенин айта кетишибиз керек.

Болочок мугалимдин негизги милдети болуп, өзүнүн мугалимдик жарамдуулугун сапаттуу жана максаттуу иш жүзүнө ашырышы керек деп ойлойбуз. Азыркы замандын талабынын негизинде болочок мугалим чет тилин иш жүзүндө билүү менен бирге, лексикалык, грамматикалык, угуу жана сүйлөө жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу менен бирге, диалог жана монолог түзүп жана аны педагогикалык процессте колдоно билиши керек. Бул талаптын негизинде көп компетенциялар жатарын орус окумуштуусу

О.А.Донских белгилеген, анын айтымы боюнча: “Азыркы студент, болочокто сапаттуу адис катары чет тилде окуп, окуганын жалпылап, командада иш алып барып, оозеки жана жазуу түрүндө сүйлөй турган компетенцияларга ээ болуп, болочоктогу кесиптик милдеттерге кызыгуусун арттырышы керек” [58, 36-б]. - деп белгилелеп кеткен. Бул иш аракет лингводидактикалык компетенттүүлүктү калыптандыруунун бир түрү болуп кала бермекчи.

Жогорку педагогикалык окуу жайларында мугалимдик кесипке даярдоодо социалдык шарттарын эске алуу зарылдыгын көп окумуштуулар белгилешкен: Н.А. Асипова, О.А. Донских, Н.К. Дюшеева, В.А. Слостенин, Л.С. Подымова, Е. Г. Тарева [21,58,61,139,147] ж.б. Бул жерде биз белгилеп кетишибиз керек, бул иш карама-каршылыктардын ачылышында өсүп бара жаткандыгы менен айырмаланып жатат: мамлекеттик социалдык талап болочок мугалимди кесиптик даярдыгын компетенттүү мамиленин негизинде камсыз кылуу. Алардын педагогикалык билим алуу көрсөткүчтөрү да өтө эле төмөн, айрым абитуриенттер мектепте немец тилинен, англис тилинен оозеки экзамен тапшырбай калгандары кийинки өсүп өнүгүшүнө терс таасирин берерин да өкүнүү менен белгилешибиз керек.

Болочок мугалим психология илиминин мыйзам ченемдүүлүктөрүн жакшы өздөштүрүшү керек. Аталган илимден алган компетенциялар болочок мугалимдин кесипке даярдануусунда кош функционалдуу мааниге ээ. Англис тилин билүү компетенциясы болочок мугалимдин өнүгүүсүнө, үйрөнүп жаткан кесибинин өнүгүүсүнө өбөлгө түзмөкчү. Негизинен педагогикалык кесипке даярдоо процесси болочок мугалимден психологиялык-педагогикалык илимдердин негиздерин билүүнү талап кылат. Ошону менен бирге бүгүнкү студент, эртеңки мугалим, инсан катары да бир нече милдеттерди аткарууга даяр болушу керек:

1. коммуникативдүүлүк милдет - ар бир адам менен, мугалим жана окуучу бири-бири менен ой бөлүшүү, баарлашуу аркылуу коммуникация түзүү;
2. когнитивдик милдет, бул милдет үйрөнүп – билүүчүлүктүү талап кылат;
3. маалымат - кабарлоочу милдет б.а. аалам жөнүндө маалыматты алуу;

Жогоруда аталган милдеттерди аткаруу үчүн болочок мугалим сөзсүз түрдө жогоруда аталган милдеттердин психологиялык-педагогикалык негиздерин билиши керек.

Педагогика багытында окуган студенттер чет тилин үйрөнүүдө ал тилдин лингводидактикалык өзгөчөлүгүн эске алып, өзүнүн психологиялык-педагогикалык даярдыгына да көңүлдөрүн бурушу зарыл. Биз бул багытта болочок мугалимдин компетенттүүлүгүнүн маңызын анализдөөдө эки блокко бөлүп карасак болот. Алар төмөнкүчө:

1. Педагогика жана психология жөнүндөгү билим компетенциялары.
2. Психология, педагогика, кибернетика ж.б. заманбап илимдер аркылуу педагогикалык ишмердүүлүк жөнүндөгү билим компетенциялары.

Аталган компетенциялар өзүнчө эки блок болуп бөлүнгөнү менен бири-бири менен ажырагыс байланышта. Бири-бирисиз өнүгө алышпайт. Бирин-бири толуктап турат десек жаңылышпайбыз.

Бири-бирине ажырагыс карым-катнаштын негизинде мугалимдин коммуникативдик ишмердүүлүгү ишке ашат жана анын 3 аспектиси бар: үйрөтүүчү, тарбиялоочу жана өнүктүрүүчү. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу процессинде жогорудагы аспектилерге өзгөчө маани берилиши керек. Негизинен болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда төмөнкү компетенцияларынын таасирлери педагогикалык мүнөзгө ээ экендигин белгилей кетишибиз зарыл: болочок кесибине, ишине болгон чыгармачылык мамиле жасоо, кесиптик ишмердүүлүктү алып барууда изилденүүчү багытты колдонуу компетенциясы, өз алдынча өсүп өнүгүүгө маани берүү жана демилгелүү болуу

компетенциялары ж.б.у.с. Лингводидактикалык компетенттүүлүк предметтен тышкаркы мүнөзгө ээ болгондуктан, ал өзүнө коммуникативдик, маданият аралык, филологиялык компетенциялардын интегралдуу жыйындысын камтып, мугалимдик кесиптик компетенттүүлүктүн өзөгүн түзөт.

Кыргызстан Болондук процеске киргенден баштап жогоруда аталган компетенциялардын мааниси актуалдуу болууда, анткени жалпы европалык документтерде (Lisbon European Council. Presidency Conclusions 2000) көп маданияттуу инсанга багытталган билим беруу максатында аталган компетенциялардын топтому эл аралык мааниге ээ. Комуникативдүү компетенцияларды калыптандыруу проблемасы өткөн кылымдын экинчи жарымында каралган, бирок азыр болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда аталган компетенциянын мааниси зор. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда анын жеке коммуникативдүү компетенциялары калыптанышы зарыл. Бул процесс ишке ашыш үчүн:

1. Студенттер болочок мугалим катары тилди үйрөтүүнүн жаңы ыкмаларын билиши зарыл.
2. Жалпы кесиптик компетенттүүлүгүнүн практикалык жактарын жакшы үйрөнүүгө тийиш.
3. Кесиптик ишмердүүлүктү ишке ашырыш үчүн – оптималдуу мүнөздөгү билимдерге ээ болуп, окуучусунун инсан катары психологиялык жактан калыптанышын толук билиши керек.
4. Коллектив, группа, жана жекеме жеке “Мугалим+окуучу” иштөө, карым-катнаш түзүү формаларын өздөштүрүшү зарыл.

Жогоруда аталган быгыттар болочок мугалимди даярдоо процессинде системалуу агым катары колдонулушу зарыл. Анын маңызында максаттуу чыгармачылыктын түзүлүшү орун алышы зарыл. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда алардын коммуникативдик ишмердүүлүгү чыгармачыл мамиленин негизинде ашышы керек. Бирок, болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда биз, биринчи иретте кесиптик жактан даярдыгынын максаттарын эсепке алышыбыз керек жана тил билүү компетенциясынын өсүп-өнүгүшүнө көңүл бурушубуз зарыл. Бул аталган компетенциялардын негизинде көп кесиптик мааниге ээ түшүнүктөр жатат: сабакка керектүү окуу материалдарды табуу, сабактын план-конспектисин түзүү, сабактарга анализ жасоо, сабакка берилген убакытты туура колдонуу, өз кесибинин устаты болуу ж.б. Бул жерде болочок мугалим болочок окуучусуна карата да көп кесиптик маанидеги түшүнүктөргө ээ болусу калыптанат: аны (окуучусун) сыйлоо, сүйүү, өсүп-өнүктүрүү, байытуу ж.б.у.с.

Болочок мугалим кесиптик багытта өздөштүрүп жаткан комуникативдүү компетенциялардын топтомунун калыптандырылышы башка чет тилди же тилдерди татыктуу үйрөнүүдө да өтө маанилүү, анткени аталган билгичтер аркылуу болочок мугалимдик кесипке карата көп мүмкүнчүлүктөргө жол ачылат. Биринчиден, студенттердин болочок мугалим катары сөздүк түрдө эске тутуусу бекемделет, сөз байлыгы өсөт, педагогикалык багыттагы сөз байлыгы өсөт, көп сөз үйрөнүп, ар бир сөздүн семантикалык маанисине көңүлү бурулат жана жалпы кесиптик компетенттүүлүгү жогорулайт.

Лингводидактикалык компетенттүүлүк предметтен тышкаркы мүнөзгө ээ болгондуктан, ал предметтик деңгээлдеги (филологиялык, комуникативдүү, маданияттар аралык) компетенциялардын топтому аркылуу өзүнүн ишмердүүлүк функциясын ишке ашыра алат жана кесиптик компетенттүүлүгүнүн өзөгүнүн калыптанышына өзгөчө таасир бере аларын белгилемекчибиз.

Колдонулган адабияттар:

1. Абдрахманов Т.А. Заманбап билим берүүдө компетенттик ыкма [Текст] / Т.А.Абдрахманов, М.А.Ногаев. – Бишкек, 2011. – 114 с.
2. Абульханова-Славская К.Е. Ишмердүүлүк жана өздүк психология [Текст] /К.Е. Абульханова-Славская. – М.: Наука, 1980. – 344 с.
3. Адольф В.А. Заманбап мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгү [Текст]: Монография / В.А. Адольф. – Красноярск, 1998. – 151с
4. Ажибаева А.Ж. Келечектеги педагогдун кесиптик жетишүүсүндөгү жеке-багыттагы ыкманын реализациясы [Текст]: автореф. дис. ...канд. пед.наук: 13.00.01/А.Ж.Ажибаева.– Бишкек, 2007. –15с.
5. Андреев А. Билим берүүдөгү компетенттүүлүктүн парадигмасы... [Текст] /А.Л.Андреев//Педагогика–2005.–№4–С.19– 27.
6. Асипова Н.А. Компетентностный подход к подготовке педагогических кадров [Текст] / Н.А.Асипова // Вестник ОШГУ.- №1,2, – 2006.С.184 – 188.
7. Богин Г. И. Заманбап лингводидактика [Текст] : учеб. пособие / Г. И. Богин. – Калинин: КГУ, 1980. – 61 с.
8. Григорян Е.А. Развитие уровня профессиональных притязаний студентов в процессе обучения в педагогическом вузе [Текст] :автореф.дис. ... канд. Пед.наук /Е.А.Григорян. – М.,1986. – 16
9. Кашлев С.С. Педагогикалык процесстин заманбап технологиясы: [Текст] / С.С.Кашлев //Мугалимдер үчүн пособие, – Минск, 2002. – 95с
10. Совет Европы:[Текст]: «Европа үчүн ачыкч компетенттүүлүк» темасы боюнча симпозиум: Док. DECS/SC/Sec (96) 43. –Берн. 1996.С.41 –46